ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ[៨]

ក) សេចក្តីផ្តើម:

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មិនត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ នៅពេលដែលរដ្ឋធម្មនុញ្ញបានចូលជាធរមានឡើយ ។ គេបានប្រើពេលអស់ជាង ៥ឆ្នាំ រហូតដល់ ឆ្នាំ១៩៩៨ ដើម្បីតែងតាំងសមាជិកទាំង ៩រូប របស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ពីព្រោះ ស្ថាប័នតែងតាំងមួយ គឺឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម មិនបានកោះប្រជុំមុនឆ្នាំ១៩៩៧ ។

ទោះបីជា ភារកិច្ចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ត្រូវបកស្រាយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងពិនិត្យមើលធម្មនុញ្ញភាពនៃច្បាប់ក៏ដោយ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ គឺជាស្ថាប័ន**ដែលមានលក្ខណៈនយោបាយ**ខ្លាំងជាងស្ថាប័នតុលាការ ។ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ជា**អង្គការធម្មនុញ្ញឯករាជ្យ**មួយ ហើយដូចនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងទៀតជាច្រើនដែរ[៩] - ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មិនមែនជាដំណាក់កាលទីបួននៃតុលាការទេ ។ ដូច្នេះហើយ ទើបគេហៅថា "ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ" គឺមិនមែនជា "តុលាការធម្មនុញ្ញ" ទេ ។

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ពិនិត្យមើលធម្មនុញ្ញភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ និងច្បាប់ដែលត្រូវបាន
តាក់តែងដោយអង្គនីតិបញ្ញត្តិ (មាត្រា១៤០ និង ១៤១ CC)

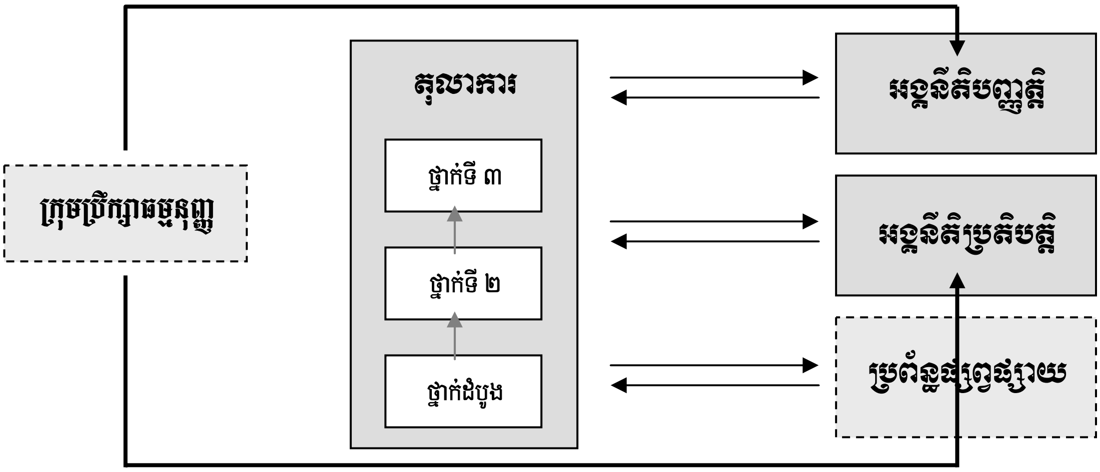

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញពិនិត្យមើលធម្មនុញ្ញភាពនៃសកម្មភាពផ្នែករដ្ឋបាលរបស់អង្គនីតិប្រតិបត្តិ
មាត្រា១៩ ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តិទៅនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ

---

[៨] ព័ត៌មានបន្ថែមសូមមើល: www.ccc.gov.kh

[៩] ឧទាហរណ៍ នៅប្រទេស អាល្លឺម៉ង់ "តុលាការធម្មនុញ្ញសហព័ន្ធ" គឺជាស្ថាប័នរដ្ឋបាលកំពូលផ្នែកយុត្តិធម៌ និងយុត្តាធិការ ។

ការពិតដែលថា ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មិនប្រតិបត្តិការជាតុលាការពិតប្រាកដមួយនោះ ត្រូវបានបញ្ជាក់ច្បាស់ផងដែរ ដោយមាត្រា១៣៨ CC ដែលចែងថា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មិនចាំបាច់ត្រូវការក្រឹត្យ-ច្បាប់ ឬត្រូវតែជាសមាជិកនៃប្រព័ន្ធតុលាការឡើយ ។ ពួកគេ អាចមានបរិញ្ញាប័ត្រផ្នែករដ្ឋបាល ការទូត និងសេដ្ឋកិច្ច ។ ប៉ុន្តែ ពួកគេត្រូវតែជាអ្នកមានអាជីព ដែលមានបទពិសោធន៍ទៅតាមវិស័យរៀងៗខ្លួនដោយមានការអនុវត្តន៍ ១៥ឆ្នាំ យ៉ាងតិច (មាត្រា៣ I ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តិទៅនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ LOFCC ចុះនៅខែមីនា ឆ្នាំ ១៩៩៨) ។

ក្នុងកំឡុងពេលបំពេញអាណត្តិរបស់ខ្លួន សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មិនអាចកាន់តំណែងផ្សេងទៀតបានទេ ដូចជា តំណែងនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាល សភាជាតិ គណបក្សនយោបាយ ឬសហជីពកម្មករ ។ល។ ហើយត្រូវតែលាឈប់ពីអាជីពវិជ្ជាជីវៈទាំងអស់ ។ (មាត្រា១៣៩ CC និងមាត្រា៥ LOFCC) ។

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញមានសមាជិក ៩នាក់ ដែលត្រូវបានតែងតាំងដោយស្ថាប័នផ្សេងៗគ្នា ។

> មាត្រា១៣៧ I ៣ CC:
>
> សមាជិក បី(៣)រូប ត្រូវតែងតាំងដោយព្រះមហាក្សត្រ បី(៣)រូប ត្រូវតែងតាំង ដោយរដ្ឋសភា និង បី(៣)រូប ទៀតត្រូវតែងតាំង ដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម ។

ព្រះមហាក្សត្រ រដ្ឋសភា និងឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមម្នាក់ៗតែងតាំងសមាជិក ១រូប សំរាប់ ៣ឆ្នាំ ១រូប សំរាប់ ៦ ឆ្នាំ និង ១រូបទៀត សំរាប់ ៩ឆ្នាំ (មាត្រា៣៨ II, III និង IV LOFCC)[១០] ។

ខ) មុខងារនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញៈ

ដើម្បីការពាររដ្ឋធម្មនុញ្ញ (មាត្រា១៣៦ I CC) ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ មានមុខងារចម្បងពីរគឺៈ ទី១ ពិនិត្យធម្មនុញ្ញភាពនៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ច្បាប់ជាធរមាន និងសកម្មភាពរដ្ឋបាល និងទី២ សម្រេចសេចក្តីលើវិវាទនៃការបោះឆ្នោត ។ **ក្រុមប្រឹក្សា មិនមានសិទ្ធិដើម្បីធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ (មាត្រា១៥១ CC និង មាត្រា១៥ LOFCC) !**

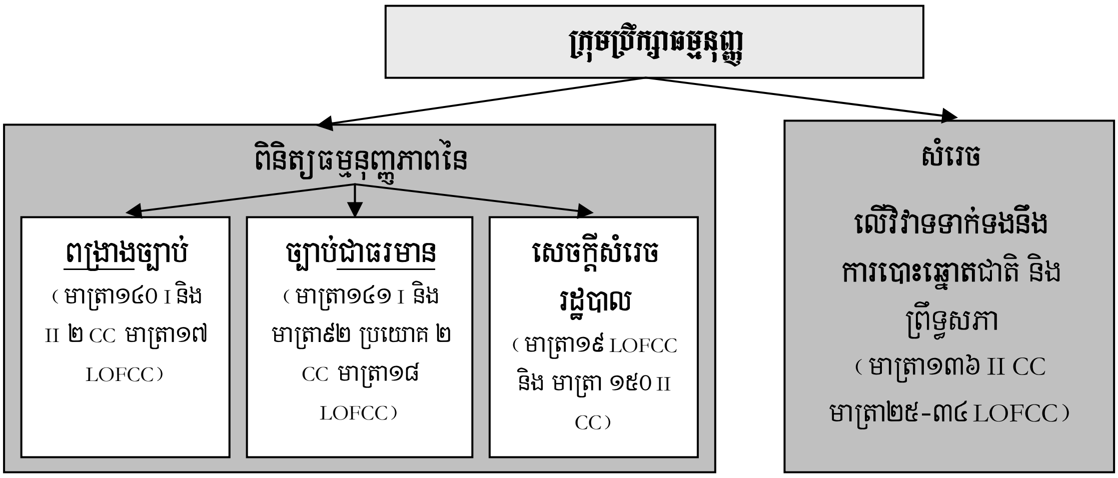

[១០] ការតែងតាំងសមាជិកដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម SCM ចោទជាសំនួរឡើងចំពោះ អព្យាក្រិត្យភាព និងឯករាជភាពរបស់សមាជិកក្រុម-ប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ក៏ដូចជា SCM ផ្ទាល់ ពុំមែនជាស្ថាប័នដែលត្រូវបានបោះឆ្នោតឡើង ជាសាធារណៈ និងមានតម្លាភាពនៅឡើយទេ ។

I) ធម្មនុញ្ញភាពនៃច្បាប់

១) នីតិវិធីនៃការពិនិត្យ :

ដើម្បីផ្តើមគំនិតលើនីតិវិធីនៃការពិនិត្យជាមួយក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ បុគ្គល ឬស្ថាប័នខាងក្រោមនេះ អាចធ្វើការស្នើសុំទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ (មាត្រា១៤០ I, ១៤១ I ១ CC និងមាត្រា១៧, ១៨ I និង១៩ LOFCC):

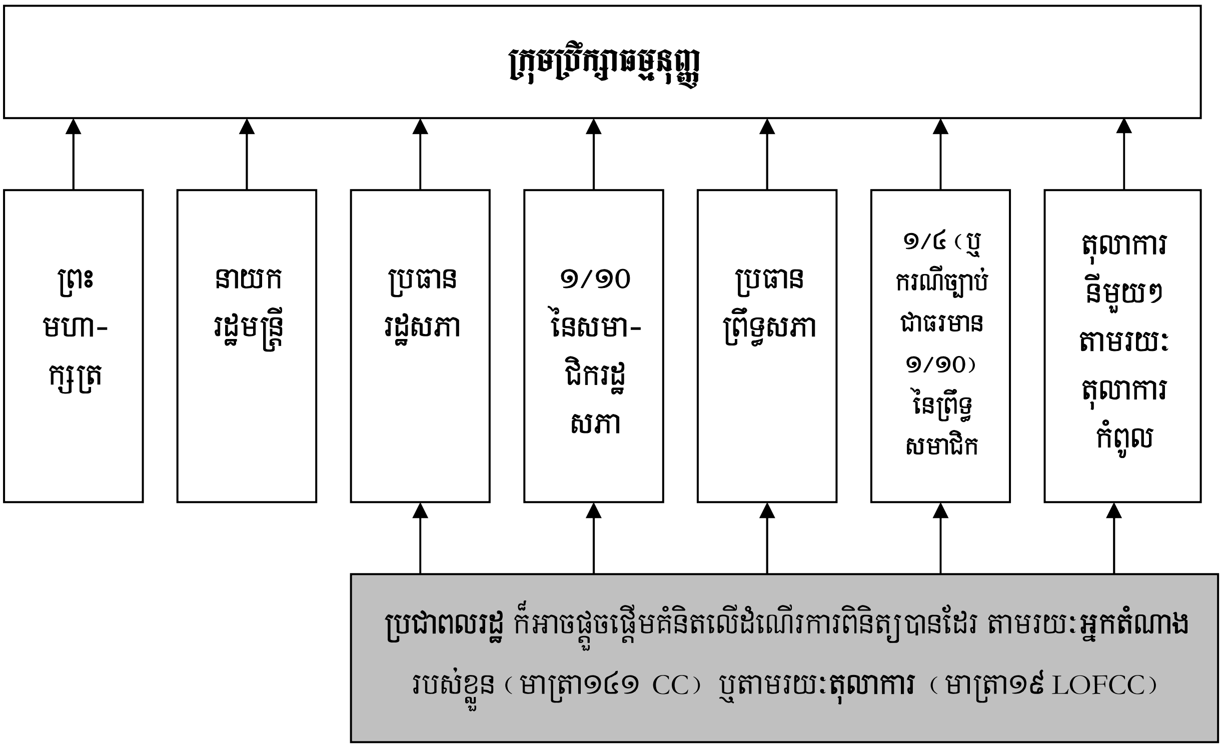

<u>ឧទាហរណ៍:</u>

មានពេលមួយ ពលរដ្ឋកម្ពុជាម្នាក់ ត្រូវការការបកស្រាយនូវ មាត្រា៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយ ដែលចែង អំពីការផាកពិន័យចំពោះគណបក្សដែលមិនគោរពតាមច្បាប់នេះ ។ មាត្រា៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយ មិនបានចែងច្បាស់ថា តើនរណាអាចដាក់ការផាកពិន័យនេះពិតប្រាកដ តើអាជ្ញាធរ ឬតុលាការឡើយ ។

ពលរដ្ឋនោះបានសរសេរថ្វាយព្រះអង្គម្ចាស់ នរោត្តម រណឫទ្ធិ ព្រះប្រធានរដ្ឋសភាស្នើសុំទ្រង់សំណូមពរទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញឱ្យធ្វើការបកស្រាយ ។ ព្រះអង្គម្ចាស់ នរោត្តម រណឫទ្ធិ ទ្រង់បានសរសេរពាក្យបណ្តឹងជំនួសពលរដ្ឋរូបនោះ ហើយក្រោយមក ត្រូវបានសម្រេចថា គេត្រូវតែមើលមាត្រា៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយរបៀបនេះថា មានតែតុលាការប៉ុណ្ណោះ អាចដាក់ការផាកពិន័យទៅលើគណបក្សបាន ពីព្រោះមាត្រា១២៨ II និង ១២៩ II CC ចែងថា មានតែចៅក្រមប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចវិនិច្ឆ័យទោសបាន[១១] ។

---

[១១] សេចក្តីសំរេច ធ្វើនៅថ្ងៃទី ៩ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០២ នៅក្នុងរឿងក្តីលេខ ០៤៩/០០៣/២០០២

ក្រោយពីបានទទួលពាក្យបណ្តឹង ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញជាធម្មតា ត្រូវធ្វើសេចក្តីសម្រេចក្នុងរយៈពេល ៣០ថ្ងៃ (មាត្រា១៤០ II ២ CC និងមាត្រា២២ I LOFCC) នៅក្នុងករណីបន្ទាន់ក្នុងរយៈពេល ៨ថ្ងៃ ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញយ៉ាងតិច ៧នាក់ ត្រូវកោះប្រជុំដើម្បីពិភាក្សាលើករណីនោះ (មាត្រា១៤ II LOFCC) និងដើម្បីធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ។

មិនមានការបើកសវនាការជាសាធារណៈទេ ក៏ប៉ុន្តែក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ អាចអញ្ជើញជំនាញការឱ្យជួយបំភ្លឺលើបញ្ហា ដែលពាក់ព័ន្ធបាន (មាត្រា ២១ I LOFCC) ។

ឧទាហរណ៍ :

ក្រោយពីការបោះឆ្នោតជាតិលើកទី៣ ដែលបានប្រព្រឹត្តទៅនៅក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣ ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់បានសំណូមពរឱ្យក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ផ្តល់យោបល់ថ្វាយព្រះអង្គថា តើព្រះអង្គត្រូវកោះប្រជុំសភាលើកទី១ ស្របទៅតាមមាត្រា៨២ I CC ដែរឬអត់ ។

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ បានស្វែងរកជំនាញការពីមេធាវីម្នាក់ដែលបានសន្និដ្ឋានថា ព្រះមហាក្សត្រមិនមានសិទ្ធិស្នើសុំយោបល់ប្រឹក្សាពីក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញទេ ប៉ុន្តែ ព្រះអង្គ អាចសំណូមពរនូវការពិនិត្យមើលធម្មនុញ្ញភាពនៃច្បាប់បាន ។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញបានសម្រេចថា

- ព្រះមហាក្សត្រ មានសិទ្ធិស្នើសុំការបកស្រាយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និង
- ត្រូវតែកោះប្រជុំសភាជាតិលើកទី១ ពីព្រោះ ព្រះរាជវត្តមានរបស់ព្រះអង្គមានសារៈសំខាន់សំរាប់ជាតិទាំងមូល និងសំរាប់ស្ថាប័នកំពូលនេះ និងដោយហេតុថា កាលពីអតីតកាល អធិបតីភាពរបស់ព្រះមហាក្សត្រតែងតែផ្តល់កិត្តិយសចំពោះសម័យប្រជុំលើកទី ១ នេះ ។

សេចក្តីសម្រេចនេះ ទាមទារនូវ**សម្លេងភាគច្រើនដាច់ខាតនៃសមាជិកទាំង ៩រូប** (មាត្រា២២ III LOFCC) និងត្រូវតែ**ធ្វើលាយលក្ខណ៍អក្សរ** និង**មានហេតុផល** (មាត្រា២២ I និង V LOFCC) ។

សេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ គឺជាសេចក្តីសម្រេច**ស្ថាពរ** (មាត្រា១៤២ II CC) និងមាន**អានុភាពជាប់កាតព្វកិច្ចសម្រាប់អំណាចរដ្ឋទាំងអស់** (មាត្រា២៣ LOFCC) ។ ដើម្បីធានាថា អំណាចរដ្ឋទាំងអស់ដឹងអំពីសេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សា សេចក្តីសម្រេចទាំងនេះ ត្រូវតែចុះផ្សាយនៅក្នុង "សារព័ត៌មានផ្លូវការ" (មាត្រា២៤ I LOFCC) ហើយប្រធានរដ្ឋសភា ត្រូវជូនដំណឹងដល់អ្នកធ្វើច្បាប់ទាំងអស់ ដល់នាយក-រដ្ឋមន្ត្រី សមាជិករដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ និងប្រធានតុលាការកំពូល ត្រូវជូនដំណឹងដល់តុលាការទាំងអស់ ។

២) កម្មវត្ថុនៃការពិនិត្យ:

សមត្ថកិច្ចត្រួតពិនិត្យរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ គ្របដណ្តប់លើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ច្បាប់ជាធរមាន ព្រមទាំងបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់រដ្ឋសភា និងព្រឹទ្ធសភា ។

វាហាក់បីដូចជាថា វាមិនមានសមត្ថកិច្ច ដើម្បីពិនិត្យធម្មនុញ្ញភាពនៃ:

- **សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល** (ដែលក្រោយមកត្រូវបានបំលែងជាសកម្មភាពរដ្ឋបាល ដូចជា ការដាក់បំរាមលើបាតុកម្ម ការចាប់ខ្លួនបាតុករអហិង្សា ការបដិសេធ មិនឱ្យបើកការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។ល។) ឬ
- **ប្រកាស ឬ អនុក្រឹត្យ** ផងទេ ។

ប៉ុន្តែ រឿងនេះមិនពិតទេ ដោយហេតុថា រាល់សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល ព្រមទាំងប្រកាស និងអនុក្រឹត្យដែលជាមូលដ្ឋានស្របច្បាប់នៃសកម្មភាពរដ្ឋបាល ត្រូវតែស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ (មាត្រា១៥0 II CC) ។ ហើយដើម្បីធានាធម្មនុញ្ញភាពនៃសេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល អ្នកទទួលដែលត្រូវសេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាលដាក់កាតព្វកិច្ចលើខ្លួន មានសិទ្ធិទទួលបានការពិនិត្យឡើងវិញដោយតុលាការលើសេចក្តីសំរេចទាំងនេះ (មាត្រា៣៨ VIII និង ៣៩ CC) និងមានសិទ្ធិប្តឹងសុំមោឃភាព ។ ប្រជាពលរដ្ឋ (ដើមបណ្តឹង) ត្រូវតែអះអាងថា សិទ្ធិជាបុគ្គលផ្ទាល់ខ្លួនត្រូវបានរំលោភដោយសេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាលដែលស្ថិតនៅក្រោមបណ្តឹង ។ គេតែងតែត្រូវបានផ្តល់ភាពក្លាហានដើម្បីដាក់ពាក្យបណ្តឹងជានិច្ច ពីព្រោះ គេអាចអះអាងជានិច្ចកាលថា សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាលដែលត្រូវបានគេប្តឹង បានដាក់កំហិតយ៉ាងហោចណាស់លើសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ក្នុងការធ្វើបណ្តឹងដោយសេរី (មាត្រា៣២ I CC) ។

ជាយថាហេតុ ដោយការប្រើអស់លទ្ធភាពនូវតុលាការគ្រប់កំរិត ប្រជាពលរដ្ឋ នឹងអាចដាក់ជូននូវ សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល ប្រកាស ឬអនុក្រឹត្យផ្សេងៗដែលត្រូវបានគូសបញ្ជាក់ ទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ តាមរយៈតុលាការកំពូល ។

> មាត្រា១៩ LOFCC:
>
> បុគ្គលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងរឿងក្តីណាមួយ ហើយរឿងក្តីនោះឡើងដល់តុលាការ បុគ្គលនោះអាចលើកអំពីអធម្មនុញ្ញភាពនូវបទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៃច្បាប់ ឬសេចក្តីសំរេចរបស់ស្ថាប័ននានា ដែលគេអះអាងថាប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិសេរីភាពជាសារវន្តណាមួយរបស់គេជូនតុលាការបាន ។
>
> បើយល់ឃើញថា ការលើកឡើងនេះ មានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ តុលាការត្រូវលើកករណីនេះទៅតុលាការកំពូលក្នុងរយៈពេល ១០ថ្ងៃ យ៉ាងយូរ ។
>
> តុលាការកំពូល ត្រូវចាត់ការពិនិត្យ និងប្តឹងទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ក្នុងរយៈពេល ១៥ថ្ងៃយ៉ាងយូរ លើកលែងតែ តុលាការកំពូលយល់ឃើញថា ពាក្យប្តឹងតវ៉ានោះ មិនអាចទទួលបាន។

ជាអកុសល រហូតដល់បច្ចុប្បន្ននេះ មិនមានពាក្យប្តឹងតវ៉ាបុគ្គលណាមួយចេញពីតុលាការកំពូលបានទៅដល់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញឡើយ[១២] ។

[១២] ប្រភពព័ត៌មានមកពី ឯកឧត្តម សឺន ស៊ូប៊ែរ្ត៍ សមាជិកនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៤

៣) ផលវិបាកផ្លូវច្បាប់នៃសេចក្តីសំរេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ :

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ចេញសាលក្រមរបស់ខ្លួនផ្អែកលើបញ្ហានានាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលជាប្រភពច្បាប់ដ៏ខ្ពស់បំផុត នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា ។

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ:

- **បកស្រាយ** ពាក្យពេចន៍មិនច្បាស់លាស់ ឬដែលមានន័យផ្ទុយគ្នា នៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងដែលមានផលវិបាកដល់ច្បាប់នានាដែលពាក់ព័ន្ធ ត្រូវតែកែប្រែដោយរដ្ឋសភា (មាត្រា១៥១ II CC)
- **ប្រកាសថា** ច្បាប់ ឬសេចក្តីព្រាងច្បាប់ **ស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឬមិនស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ** ។ បើសិនជា ច្បាប់ ឬសេចក្តីព្រាងច្បាប់ទាំងនេះ មិនស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ច្បាប់ ឬសេចក្តីព្រាងច្បាប់នោះ មិនអាចត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើ ឬអនុវត្តបានឡើយ (មាត្រា១៤២ CC) ។

ឧទាហរណ៍ :

មាត្រា៣ នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ប្រឆាំងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ចែងថា ទង្វើដែលស្របតាម "ប្រពៃណីល្អរបស់ខ្មែរ" មិនអាចចាត់ទុកថា ជាអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារបានទេ ។

ប៉ុន្តែ តើ "ប្រពៃណីល្អរបស់ខ្មែរ" ជាអ្វី? ប្រហែលជា ប្រជាជនកម្ពុជាស្ទើរតែគ្រប់គ្នា នឹងឱ្យនិយមន័យនៃពាក្យនេះដោយខ្លួនឯង ។ អ្នកធ្វើច្បាប់ បានប្រើពាក្យមិនច្បាស់ ហើយតាមរយៈពាក្យមិនច្បាស់លាស់នេះ ពួកគេ បានរំលោភលើគោលការណ៍នៃការបែងចែកអំណាច (មាត្រា៥១ IV CC) ពីព្រោះថា ពួកគេ (ក្នុងនាមជាអង្គនីតិបញ្ញត្តិ) មិនអាចទុកឱ្យអង្គនីតិប្រតិបត្តិ ដូចជា អាជ្ញាធរ ឬប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ គឺតុលាការបំពេញពាក្យមិនច្បាស់នេះបានឡើយ ។

នៅក្នុងករណីនេះ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញគួរប្រកាសថា មាត្រានេះមិនស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ក្រុមប្រឹក្សានេះ ក៏អាចផ្តល់អនុសាសន៍បន្ថែមដល់អ្នកធ្វើច្បាប់ អំពីវិធីបកស្រាយមាត្រានេះតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញផងដែរ ។ ប៉ុន្តែ វាជាភារកិច្ចរបស់រដ្ឋសភា ដែលត្រូវធ្វើវិសោធនកម្មមាត្រានេះ មុនពេលច្បាប់នេះត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើ ។

- **ប្រកាសថា សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល ប្រកាស និងអនុក្រឹត្យ មិនស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ** (តាមរយៈនីតិវិធីនៃមាត្រា១៩ LOFCC) ដោយមានផលវិបាកដែលតុលាការកំពូល – ជាតុលាការដែលអាចដាក់ពាក្យប្តឹងតវ៉ា (មាត្រា១៩ III LOFCC) – ត្រូវប្រកាស សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាល ប្រកាស និងអនុក្រឹត្យទាំងនេះ ទុកជា **មោឃៈ** (មាត្រា១៥០ II CC) ។

II) វិវាទទាក់ទងនឹងការបោះឆ្នោត

មុខងារចម្បងទី ២ របស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ **គឺការត្រួតពិនិត្យសកម្មភាពរដ្ឋបាលរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត** ដោយធានាថា ការបោះឆ្នោតជាតិប្រព្រឹត្តទៅដោយសេរី និងត្រឹមត្រូវ (មាត្រា១៣៦ II CC) ។

មាត្រា២៦ LOFCC:

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញពិនិត្យ និងសំរេចៈ

១- លើបណ្តឹងតវ៉ារបស់គណបក្សនយោបាយ ឬរបស់បេក្ខជន ប្តឹងមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តី-សំរេចរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដែលសំរេចបដិសេធលើការតវ៉ាពីបេក្ខភាព ឬសំរេចបដិសេធលើការតវ៉ាពីបញ្ជីរាយនាមបេក្ខជន ។...

២- លើបណ្តឹងតវ៉ារបស់បុគ្គល ប្តឹងមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសំរេចរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដែលសំរេចបដិសេធការតវ៉ាសុំចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត (នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត) ។...

៣- លើបណ្តឹងតវ៉ារបស់បុគ្គល ឬអ្នកតំណាង ប្តឹងមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសំរេចរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដែលសំរេចបដិសេធអំពីការបាត់ឈ្មោះ ឬអំពីការជំទាស់នឹងការចុះឈ្មោះ ឬអំពីការរក្សាទុកឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតនូវបុគ្គលណាម្នាក់ ដែលគេយល់ឃើញថា មានលក្ខណៈមិនត្រឹមត្រូវតាមលក្ខខណ្ឌនៃច្បាប់បោះឆ្នោត ។

៤- លើបណ្តឹងតវ៉ារបស់គណបក្សនយោបាយ ពីការបដិសេធមិនឱ្យខ្លួនចុះបញ្ជីនៅក្នុងបញ្ជី គណបក្សនយោបាយ ។

មាត្រា២៧ LOFCC:

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញពិនិត្យ និងសំរេចៈ

១- លើបណ្តឹងតវ៉ាដោយផ្ទាល់ អំពីលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតដែលបុគ្គល ឬ គណបក្សនយោបាយដែលបានឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត មិនសុខចិត្តនឹងលទ្ធផលនៃ ការបោះឆ្នោត ។ ...

២) លើបណ្តឹងតវ៉ារបស់បុគ្គល ឬគណបក្ស ដែលមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសំរេចរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដែលសំរេចបដិសេធការតវ៉ាអំពីលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោត ។ ...

ដើម្បីស៊ើបអង្កេតលើបណ្តឹងតវ៉ាពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោត ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ត្រូវបើក**សវនាការសាធារណៈ** (មាត្រា៣២ LOFCC) និងអាចធ្វើសេចក្តីសំរេច ដូចតទៅ (មាត្រា៣៤ LOFCC):

- យល់ព្រម ឬមិនយល់ព្រមលើសេចក្តីសំរេចរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត
- ប្រកាសថាការបោះឆ្នោតមិនបានការ (មោឃៈ)
- ប្រកាសថាបេក្ខជនម្នាក់បានជាប់ឆ្នោតដោយស្របច្បាប់ ឬដោយមិនស្របច្បាប់ ។

សេចក្តីសំរេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ត្រូវធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងត្រូវមានហេតុផល ។ សេចក្តីសំរេចទាំងនេះ គឺជាសេចក្តីសំរេចស្ថាពរ (មាត្រា៣៤ IV CC) បិទផ្លូវតវ៉ា និងត្រូវតែចុះផ្សាយនៅក្នុង "សារព័ត៌មានផ្លូវការ" ផង ។

? សំនួរសិក្សាទី ៦

តើក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញមានមុខងារសំខាន់ៗអ្វីខ្លះ?
ចូរដកស្រង់នូវមាត្រានានាដែលពាក់ព័ន្ធ ។

? សំនួរសិក្សាទី ៧

សមាជិកសភាចំនួន ១ ភាគ ១០ ស្នើទៅក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ឱ្យធ្វើការត្រួតពិនិត្យធម្មនុញ្ញភាពនៃច្បាប់ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ ។

ក) ក្នុងនាមជាសមាជិកមួយរូបនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ តើអ្នកនឹងធ្វើការបកស្រាយលើពាក្យថា "សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ" យ៉ាងដូចម្ដេច ?
ចូរឱ្យនិយមន័យនៃពាក្យនេះ ។

ខ) ប្រសិនណា សមាជិកសភាមិនយល់ស្របនឹងសេចក្ដីសំរេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញទេ តើសមាជិក-សភាទាំងនោះ អាចប្ដឹងតបនឹងសេចក្ដីសំរេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ដែរឬទេ?
ចូរផ្ដល់ហេតុផលសំរាប់ចំលើយរបស់អ្នក និងដកស្រង់នូវមាត្រានានាដែលពាក់ព័ន្ធ ។